

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ЦИВІЛЬНОГО ЗАХИСТУ УКРАЇНИ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

КАФЕДРА СОЦІАЛЬНИХ І ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН

ЗАТВЕРДЖУЮ
Начальник соціально-психологічного
факультету

Андрій КУФЛІЄВСЬКИЙ
(підпис)
«28» 08 2019 року

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

«Філософсько-методологічні основи наукових досліджень»

циклу загальної (обов'язкової) підготовки
за третім (освітньо-науковим) рівнем вищої освіти
галузь знань 26 «Цивільна безпека»
за освітньо-науковою програмою «Пожежна безпека»

Силабус розроблено згідно з робочою програмою навчальної дисципліни

Рекомендовано кафедрою соціальних і гуманітарних дисциплін на:

2019-2020 навчальний рік   Протокол від «28» серпня 2019 року № 1

Перезатверджено. Начальник кафедри СіГД _ Олена РЯБІНІНА
(підпис)

2020-2021 навчальний рік   Протокол від «31» 08 2020 року № 1

Перезатверджено. Начальник кафедри СіГД _ Олена РЯБІНІНА
(підпис)

20__-20__ навчальний рік   Протокол від «__» _____ 20__ року № _

2019 рік

1. Анотація

Знання, отримувані при вивченні учебної дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень», сприяють логічному мисленню, що необхідно здобувачам вищої освіти, які пошукують кваліфікації «доктор філософії». Застосовуються як орієнтир у методологічному арсеналі науки та дороговказ власних науково-творчих процесів. Вони допомагають знаходити потрібні теоретичні процедури дослідження, формулювати ідеї й теоретичні умовиводи, підвищують науково-методологічний потенціал кваліфікаційної роботи.

Даний курс передбачає оволодіння культурою мислення та навиками аргументованого викладу ідей, що мають прямий вихід у процес проведення власних фахових наукових досліджень. Важливими є вміння реферувати та проводити критичний аналіз ідей та концепцій, вести навчальну дискусію та науково-творчий пошук. Здобувачі отримують також нормативні уявлення про науково-корпоративну етику та академічну доброчесність, які необхідні у сучасній науковій спільноті.

Відмінною особливістю даного курсу є те, що здобувачі вищої освіти відпрацьовують указані навики в безпосередньому спілкуванні за допомогою аргументації та захисту ідей, а також аналітична спрямованість дисципліни.

2. Інформація про викладача

Загальна інформація	Рябініна Олена Володимирівна, завідувач кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін соціально-психологічного факультету, доктор філософських наук, професор.
Контактна інформація	м. Харків, вул. Чернишевська, 94, кабінет № 416. Робочий номер телефону – 707-34-78.
E-mail	ryabinina@nuczu.edu.ua
Наукові інтереси*	- феноменологія свідомості, естетичної свідомості; - цифрова парадигма в культурі ХХ-ХХІ ст., - специфіка творчого пошуку в науці, мистецтві.
Професійні здібності*	

* – заповнюється за бажанням НПП.

3. Час та місце проведення занять з навчальної дисципліни

Аудиторні заняття з навчальної дисципліни проводяться згідно з затвердженим розкладом. Електронний варіант розкладу розміщується на сайті Університету (<http://rozklad.nuczu.edu.ua/timeTable/group>).

Консультації з навчальної дисципліни проводяться протягом семестру

щопонеділка з 16.00 до 17.00 в кабінеті № 416. В разі додаткової потреби здобувача в консультації час погоджується з викладачем.

4. Пререквізити і постреквізити навчальної дисципліни

Пререквізити: філософія, філософія і методологія науки.

Постреквізити: управління науковими проектами та інтелектуальна власність, практикум з наукової комунікації, методика викладання у вищій школі, організація наукових досліджень.

5. Характеристика навчальної дисципліни

Мета викладання дисципліни: формування культури науково-теоретичної діяльності, розвиток тезаурусу у здобувачів за посередництвом освоєння ними дискурсивної логіки та гностичної специфіки філософії.

Основні завдання вивчення дисципліни:

- сформувати розуміння логічного й історичного взаємозв'язку філософії і науки;
- сформувати знання базових операцій теоретичного мислення у їх зв'язку з теоретичними та емпіричними методами наукових досліджень;
- сформувати корпус філософських знань про сучасний стан і перспективи еволюції науки;
- надати теоретичні уявлення про філософські підходи до специфіки науки;
- забезпечити виявлення здобувачами при виконанні дисертаційних робіт філософсько-методологічних підвалин проблеми дослідження.

У результаті вивчення навчальної дисципліни «Філософсько-методологічні основи наукових досліджень» здобувач вищої освіти повинен отримати:

знання:

- загальнотеоретичних засад системного наукового світогляду;
- філософської методології наукового дослідження, зокрема креативних та евокативних прийомів мислення, процедур узагальнення та критичного аналізу;
- закономірностей філософської та наукової раціональності, методів та форм прийняття рішень та формулювання висновків;
- логіко-теоретичних і духовно-етичних засад наукового пізнання;
- логічних правил та загальнонаукової методології дослідної роботи;
- норм ефективного та етично коректного наукового спілкування.

уміння:

- аналізувати концептуальні уявлення філософії щодо сутності і розвитку науки;
- знаходити і застосовувати філософський інструментарій, адекватний проблемі дисертаційного дослідження, у складі його теоретичних підвалин;
- інтерпретувати тексти філософської культури з тематики, пов'язаної з природою науки, її проблемами і перспективами;
- написати і захистити реферативну роботу (обсяг 1 а.а., унікальність не менше 75%);
- сформулювати аргументовану позицію щодо наукового світогляду;
- задіяти знання зі спеціальних дисциплін у розумінні філософських проблем науки;
- застосовувати філософський досвід в процесі наукового пошуку при виконанні дисертації;

комунікація: вільне спілкування з колегами та представниками наукової спільноти з галузевих питань свого наукового дослідження з застосуванням філософської культури та дотриманням норм академічної доброчесності.

Повинні бути сформовані наступні *компетентності*:

Здатність до абстрактного мислення, пошуку та критичного аналізу інформації, генерування нових ідей.

Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).

Здатність демонструвати знання філософсько-світоглядних засад, сучасного стану, тенденцій розвитку і наукових досягнень у сфері пожежної безпеки та у суміжних сферах.

Результати навчання:

Виявляти загальнонаукові (філософські) компетентності, спрямовані на формування системного наукового світогляду, професійної етики та загального культурного кругозору.

Узагальнювати, критично мислити й аналізувати явища та проблеми, які вивчаються, проявляти гнучкість у прийнятті рішень на основі логічних аргументів та перевірених фактів в умовах обмеженого часу і ресурсів на засадах загальнонаукової методології.

Демонструвати лідерські якості, навички міжособистісної взаємодії, вміння працювати в команді дослідників, ефективно спілкуватися на професійному та соціальному рівнях, дотримуючись принципів наукової етики.

Аналізувати та застосовувати концептуальні моделі, науковий доробок вітчизняних та зарубіжних вчених у сфері пожежної безпеки, фундаментальні постулати та теорії у професійній та суміжних сферах

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Денна форма навчання
Рік підготовки	1-й
Семестр	1-й, 2-й

Обсяг кредитів ЄКТС	5
Загальна кількість годин	150 год.
Лекції	36 год.
Практичні, семінарські	38 год.
Самостійна робота	76 год.
Вид підсумкового контролю	екзамен

6. Календарно-тематичний план викладання дисципліни

Тривалість академічної години в Університеті становить 40 хвилин. Дві академічні години утворюють пару академічних годин, що триває 80 хвилин без перерви.

Тиждень навчання	Тема та її зміст	Вид навчальних занять
1 семестр (18 тижнів)		
Модульний контроль № 1		
1-3	<p>Тема 1. Раціональність, її генеза, різновиди і парадигми</p> <p>1.1.Поняття раціональності. Існуючі ідеї щодо генези раціональності</p> <p>1.1.1.Раціональність і раціоналізм</p> <p>1.1.2.Проблема природи логічного зв'язку та правил мислення. Раціональність як еволюційний набуток</p> <p>1.1.3. Учення Р.Декарта про вроджені ідеї</p> <p>1.1.4.Еволюційна епістемологія М.Р'юза</p> <p>1.2.Емпіризм і раціоналізм у новоєвропейській думці</p> <p>1.2.1.Поняття про емпіризм і раціоналізм</p> <p>1.2.2.Роль емпіризму та раціоналізму в формуванні класичної природничо-наукової картини світу</p> <p>1.3.Наукові парадигми. Періодизація розвитку науки</p> <p>1.3.1.Поняття наукової парадигми</p> <p>1.3.2. Періодизація розвитку науки і її зв'язок із типами прогресу</p>	<p>Лек. – 2 год.</p> <p>Сем. – 4 год.</p> <p>СР – 5 год.</p>
3-4	<p>Тема 2. Філософське і наукове знання: спільність і відмінність</p> <p>2.1.Проблема співвідношення філософії та науки</p> <p>2.1.1.Позиція ототожнення філософії та науки</p> <p>2.1.2.Розведення сутнісних характеристик філософії та науки</p>	<p>Лек. – 2 год.</p> <p>Сем. – 2 год.</p> <p>СР – 6 год.</p>

	<p>2.1.3. Розуміння філософії як теоретико-методологічної основи наукових досліджень</p> <p>2.2. Теоретичне мислення, його операції та структури</p> <p>2.3. Філософія та наука в розвитку культурної рефлексії</p> <p>2.3.1. Виникнення науки в процесі розвою культури</p> <p>2.3.2. Проблема істини як рушій наукового пізнання</p>	
5-7	<p>Тема 3. Метод як теоретична проблема. Специфіка філософських та наукових методів</p> <p>3.1. Метод як гносеологічна категорія</p> <p>3.1.1. Відмінності методів у філософії та науці</p> <p>3.1.2. Наукова емпірія та становлення філософської методології</p> <p>3.2. Інституціональний вимір наукової методології</p> <p>3.2.1. Цілі та задачі наукового пізнання. Засадна роль практики щодо виникнення та розвитку науки</p> <p>3.2.2. Динаміка науково-дослідного процесу та його зв'язок із техногенним мисленням</p> <p>3.2.3. Формування колективного суб'єкта дослідницької діяльності навзаєм індивідуально-творчої організації наукового пошуку</p> <p>3.3. Взаємодія соціоморальних регуляторів і прогресу</p>	<p>Лек. – 2 год.</p> <p>Сем. – 4 год.</p> <p>СР – 5 год.</p>
8-10	<p>Тема 4. Культурно-історична послідовність філософії і позитивних наук</p> <p>4.1. Теоретичні засади культурно-історичного підходу</p> <p>4.2. Поступ науки та становлення філософії: спільне та відмінне. Уявлення про розвиткові поняття</p> <p>4.3. Цивілізаційна динаміка світоглядної культури</p> <p>4.4. Основне питання філософії та світоглядні гарантії позитивних наук</p>	<p>Лек. – 4 год.</p> <p>Сем. – 2 год.</p> <p>СР – 6 год.</p>
11-13	<p>Тема 5. Картина світу як форма взаємозв'язку філософії та науки</p> <p>5.1. Картина світу – образ світу – філософська система. Від Божого слова – до <i>Natura Naturans</i></p> <p>5.2. Ідея розвитку у філософії та науці. Моделі розвитку</p> <p>5.2.1. Діалектика як ментальна схема. Діалектичний метод Г.Гегеля</p> <p>5.2.2. Синергетика – теорія саморозвиткових систем</p> <p>5.3. Неоархаїка та неоміфологізм у картині світу</p>	<p>Лек. – 2 год.</p> <p>Сем. – 2 год.</p> <p>СР – 5 год.</p>
14-16	<p>Тема 6. Антропологічний вимір наукового світорозуміння</p> <p>6.1. Суб'єкт як опорна категорія перетворення природи в інтересах людини. Суб'єкт у науковому пізнанні</p> <p>6.2. Антропологія як філософське знання. Філософія і</p>	<p>Лек. – 2 год.</p> <p>Сем. – 2 год.</p> <p>СР – 6 год.</p>

	науки про людину 6.3. Антропний принцип і постнекласична наука	
17-18	Тема 7. Філософські підвалини наукового осягання часу і простору 7.1. Темпоральність людського буття – засада науково-теоретичної континуальності 7.2. Світоглядна динаміка часово-просторових уявлень 7.2.1. Категоріальне осмислення простору і зародження науки: Зенонів простір 7.2.2. Ідеї протягу та плинності в класичній науці 7.2.3. Темпорологія – сучасна наука про час 7.3. Простір у найновішій фізичній картині світу	Лек. – 4 год. Сем. – 2 год. СР – 5 год.
2 семестр (20 тижнів)		
Модульний контроль № 2		
1-2	Тема 8. Взаємозв'язок епістемних і інституціональних вимірів науки як об'єкт філософського пізнання 8.1. Духовно-інтелектуальний та цивілізаційний аспекти наукового досвіду 8.2. Упредметнення – розпредметнення в сфері науково-дослідної діяльності. Механізми поступу науки 8.3. Зацікавленість соціуму і держави в розвитку науки 8.4. Культура наукового спілкування. 8.4.1. Поняття про наукову спільноту 8.4.2. Колегіальність і дискусія. Академічні норми та вимоги до спілкування. Етикет в аспекті науки 8.4.3. Академічна доброчесність 8.5. Розвиток наукової спільноти в добу глобалізації	Лек. – 2 год. Сем. – 2 год. СР – 5 год.
3-6	Тема 9. Проблема відкриття і новації. Науковий пошук і його етапи 9.1. Природа відкриття як проблема філософії науки 9.2. Проблема нового в науці. Новаторство. 9.3. Процес дослідження, його параметри та етапи 9.3.1. Проблема дослідження. Гносеологічна сутність проблеми 9.3.2. Гіпотеза як етап наукового дослідження. Науково-теоретичний статус гіпотези 9.3.3. Теорія, вчення, концепція, умовивід	Лек. – 4 год. Сем. – 4 год. СР – 6 год.
7-9	Тема 10. Філософія, математика і природничі науки: аспекти взаємодії 10.1. Філософія та числовий символізм математики: Піфагорійська парадигма і її ремінісценції 10.2. Іпостасі математики. Математичний апарат наук 10.3. Функціональне значення статистичних методів у	Лек. – 2 год. Сем. – 4 год. СР – 5 год.

	<p>виведенні природничих закономірностей</p> <p>10.4.Соціально-екологічна філософія та її природничо-науковий вимір. Формалізовані наукові факти у складі філософської картини світу</p>	
10-13	<p>Тема 11. Еволюція науки як філософська проблема. Наукові революції</p> <p>11.1.Ідея розвитку і характеристики розвитку наукового пізнання</p> <p>11.2.Поняття наукової революції. Теорія наукових революцій Т.Куна</p> <p>11.3.Непарадигмальний розвиток науки і філософський ірраціоналізм у ХХ-ХХІ ст.</p>	<p>Лек. – 2 год.</p> <p>Сем. – 4 год.</p> <p>СР – 6 год.</p>
14-16	<p>Тема 12. Криза наукової раціональності і методологічно-дискурсивні пошуки філософії</p> <p>12.1.Криза як універсалія. Деструктивні і конструктивні прояви криз у поступі культури та цивілізації</p> <p>12.2.Методологічні зрушення наукової картини світу та криза наукової раціональності</p> <p>12.2.1.Релятивізм і перегляд основ наукового знання</p> <p>12.2.2.Науковий факт і проблема об'єктивності знання</p> <p>12.2.3.Ідея «розуму, що хибить»</p> <p>12.3.Критична позиція П.Фейєрабенда і її філософська інтерпретація</p>	<p>Лек. – 4 год.</p> <p>Сем. – 2 год.</p> <p>СР – 5 год.</p>
17-18	<p>Тема 13. Філософська футурологія про набутки науково-технічного прогресу і духовне майбуття людства</p> <p>14.1. Прогностична функція філософії і футурологія</p> <p>14.2. Глобальні проблеми сучасності у світлі науково-філософської прогностики та есхатології</p> <p>14.3. Вчення В. Вернадського про ноосферу і феномен планетарного мислення</p> <p>14.4.Сутнісні характеристики людини та кіборгізація людської спільноти</p>	<p>Лек. – 2 год.</p> <p>Сем. – 2 год.</p> <p>СР – 6 год.</p>
19-20	<p>Тема 14. Емансипація розуму. Ідеї та практика штучного інтелекту</p> <p>14.1. Проблема автономії розуму у культурі минулого і сучасності</p> <p>14.2. Техногенні передумови ідей про штучний розум</p> <p>14.3. Комп'ютерні технології як середовище ідеології автономного інтелекту</p> <p>14.4. Провідні підходи в теорії штучного інтелекту</p>	<p>Лек. – 2 год.</p> <p>Сем. – 2 год.</p> <p>СР – 5 год.</p>
Всього		150 годин

Примітка: Лек. – лекція; Сем. – семінарське заняття; СР – самостійна робота.

7. Список рекомендованої літератури

Базова

1. Горбатюк Т.В., Гейко С.М., Лаута О.Д. Філософія науки та інноваційного розвитку: Навч. посібник. – Київ – Ніжин, 2012 (бібліотека НУЦЗ України).
2. Добронравова І.С. Новітня філософія науки: підручник для студ. філософських фак. університетів і аспірантів (для складання кандидатського іспиту з філософії та філософії науки) – К., 2009 (бібліотека НУЦЗ України).
3. Освітньо-наукова програма вищої освіти «Пожежна безпека», галузь знань 26 «Цивільна безпека», спеціальність 261 «Пожежна безпека» (електронна бібліотека НУЦЗ України)
4. Самардак М. М. Філософія науки. Напрями, теми, концепції: навч. посіб. - К., 2011(бібліотека НУЦЗ України)

Допоміжна

1. Каріков С.А. Філософія і методологія науки. Курс лекцій. – Х.: НУЦЗ України. – 2013 (електронна бібліотека НУЦЗ України)
2. Кохановский В.П. Философия и методология науки. Учебник. – Ростов н/Д. Феникс. – 1999(бібліотека НУЦЗ України)
3. Кун Т. Структура научных революций. – М., 1977 (бібліотека НУЦЗ України)
4. Ратников В.С., Макаров З.Ю. Історія та філософія науки. Хрестоматія. – Вінниця: НОВА КНИГА. – 2009. – 412 с. (бібліотека НУЦЗ України)
5. Рябініна О.В. Психологія творчості. Теоретичні виміри. Актуальні тенденції. Навч. посіб. – Х.: НУЦЗ України, 2019. – 286 с. (електронна бібліотека НУЦЗ України)
6. Руденко В.М. Математична статистика. Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2012. – 304 с. (бібліотека НУЦЗ України)

8. Оцінювання результатів навчання здобувачів вищої освіти

Оцінювання результатів навчання з дисципліни «Математичні методи в психології» здійснюється за накопичувальною бально-рейтинговою системою, основною метою якої є регулярна й комплексна оцінка результатів навчальної діяльності та сформованості компетентностей.

Оцінювання компетентностей здобувачів здійснюється з використанням трьох шкал:

- перша – національна (традиційна) – 4-бальна (чотирибальна);
- друга – рейтингова шкала оцінювання – ЄКТС;
- третья – накопичувальна шкала – 100-бальна.

Порядок накопичування навчальних балів за 100-бальною шкалою (1 семестр)

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
І. Поточний контроль				
Модуль № 1	Лекції	7	0	0
	Семінари	7	7	49
Разом за модуль № 1				49
Разом за поточний контроль				49
ІІ. Індивідуальна самостійна робота				31
ІІІ. Диференційований залік				20
Разом за всі види навчальної роботи				100

Порядок накопичування навчальних балів за 100-бальною шкалою (2 семестр)

Вид навчальної роботи		Кількість	Максимальний бал за вид навчальної роботи	Загальна максимальна сума балів
І. Поточний контроль				
Модуль № 2	Лекції	7	0	0
	Семінари	7	7	49
Разом за модуль № 2				49
Разом за поточний контроль				49
ІІ. Індивідуальна самостійна робота				21
ІІІ. Екзамен				30
Разом за всі види навчальної роботи				100

Підсумкова оцінка формується з урахуванням результатів:

- поточного контролю роботи здобувача впродовж семестру;
- підсумкового контролю успішності.

Поточний контроль проводиться на кожному семінарському та практичному занятті. Він передбачає оцінювання теоретичної підготовки здобувачів вищої освіти із зазначеної теми (у тому числі, самостійно опрацьованого матеріалу) під час роботи на семінарських заняттях та набутих навичок під час виконання завдань практичних робіт.

Критерії поточного оцінювання знань здобувачів на семінарському занятті (оцінюється в діапазоні від 0 до 7 балів):

6-7 бали – здобувач вільно володіє усім навчальним матеріалом, орієнтуються в темі та аргументовано висловлює свої думки, наводить приклади;

3-5 бали – здобувач частково володіє матеріалом та може окреслити лише деякі проблемні питання з теми;

0-2 балів – здобувач не знає відповіді на поставлені питання або поверхнево розкрив лише окремі положення та при цьому допустив суттєві помилки.

Викладачем оцінюється повнота розкриття питання, логіка викладання, культура мови, емоційність та переконаність, використання основної та додаткової літератури (підручників, навчальних посібників, тощо), аналітичні міркування, вміння робити порівняння, висновки.

Індивідуальна самостійна робота є однією з форм роботи здобувача, яка передбачає створення умов для реалізації його творчих можливостей, застосування набутих знань.

Здобувачу вищої освіти необхідно обрати одну з рекомендованих тем та самостійно виконати теоретичне дослідження. Результати дослідження викласти у формі реферату (обсяг 1 а.а., унікальність не менша за 75%).

Критерії оцінювання індивідуальної самостійної роботи здобувачів (оцінюється в діапазоні від 0 до 31(21) балів):

- 100% балів – самостійна робота здобувачем виконана в повному обсязі;
- 90% балів – робота виконана в повному обсязі, але допущені незначні помилки;
- 80% балів – робота виконана майже на 90% від загального обсягу;
- 70% балів – обсяг виконаних завдань становить від 80% до 89% від загального обсягу;
- 60% балів – здобувач виконав лише від 70% до 79% від загального обсягу;
- 50% балів – обсяг виконаної роботи становить від 50% до 69% від загального обсягу;
- 40% балів – виконана частина роботи складає від 40% до 49% від загального обсягу;
- 30% балів – складає від 20% до 39% від загального обсягу;
- 20% балів – обсяг виконаних завдань складає від 10% до 19% від загального обсягу;
- 10 балів – в цілому обсяг виконаних завдань складає менше 10% від загального обсягу;
- 0 балів – завдання передбачене на індивідуальну самостійну роботу здобувачем не виконане.

Викладачем оцінюється понятійний рівень здобувача, логічність та послідовність під час відповіді, самостійність мислення, впевненість в правоті своїх суджень, вміння виділяти головне, вміння встановлювати міжпредметні та внутрішньопредметні зв'язки, вміння робити висновки, показувати перспективу розвитку ідеї або проблеми, уміння публічно представити матеріал.

Перелік рекомендованих завдань для індивідуальної самостійної роботи здобувачів вищої освіти:

Модуль 1¹

1. Схарактеризувати специфіку філософсько-теоретичної діяльності
2. Розкрити особливості софійного та епістемного типів філософії та їх взаємозв'язок із науковою методологією

3. Дати аналіз проблеми методу у філософії
4. Обґрунтовано розкрити співвідношення понять методу, методики, методології
5. Дати аналіз взаємовідношення філософії та науки
6. Сформулювати й обґрунтувати власну позицію щодо наукового статусу філософії
7. Схарактеризувати роль ранньогрецької натурфілософії у теоретичних розшуваннях сучасних природничих наук
8. Висловити власну позицію щодо специфіки інтелекту й природи раціональності (в опорі на еволюційну епістемологію М. Р'юза чи інші ідеї, за вибором здобувача)
9. Назвати парадигми раціональності та коротко схарактеризувати їх
10. Визначити наукові парадигми за В.Стьопіним. Розкрити зв'язок наукових парадигм із типологією прогресу
11. Дати визначення раціоналізму та схарактеризувати раціоналістичний світогляд, його роль у розвитку науки та наслідки абсолютизації
12. Розкрити смисл методологічної кризи наук у сучасну добу
13. Схарактеризувати ірраціоналізм у філософії науки, його динаміку
14. Розкрити природу й особливості ненаукових форм пізнання світу
15. Дати аналіз непарадигмальних явищ розвитку науки (за власним вибором)
16. Дати характеристику хаотології та її походження
17. Показати динаміку образу філософії в науково-теоретичній думці
18. Дати аналіз метафори «кінця філософії» Ф.Фукуями
19. Схарактеризувати основні операції мислення
20. Розкрити роль теорії інформації у сучасній філософії
21. Схарактеризувати вплив інформаційних технологій на стан ментальних ресурсів науки
22. Схарактеризувати особливості організації наукового пошуку (можлива орієнтація здобувача на власний досвід планування та організації дослідження)
23. Провести диференціальний аналіз культурно-історичного поступу філософії та науки
24. Розкрити відмінності між природничими, технічними, соціальними, гуманітарними науками
25. Розкрити специфіку філософії в аспекті генези наук
26. Провести диференціацію теоретичної та практичної філософії
27. Схарактеризувати зв'язок поступу науки з появою «основного питання» філософії
28. Розкрити соціально-економічні та духовно-теоретичні передумови виникнення та розвитку науки
29. Розкрити зміст понять «картина світу» та «образ світу», показати їх антропогенну специфіку та техногенні модифікації
30. Показати паралелізм антропоїдних образів світу на матеріалі явищ культури
31. Розкрити логіко-теоретичний смисл уявлень про розвиток
32. Навести основні моделі розвитку, що існують у сучасному науковому вжитку

33. Розкрити специфіку діалектичного методу і його роль у сучасній науці
34. Розкрити специфіку синергетики та її зв'язок із загальною теорією систем
35. Показати взаємозв'язок тенденцій диференціації й інтеграції наукового пізнання
36. Сформулювати антропний принцип і показати його роль у постнекласичній науці
37. Розкрити основну тенденцію нового поєднання науки та філософії щодо проблеми об'єктивності знання (на матеріалі ідей С.Кріпке, Д.Чалмерса, та ін., за вибором здобувача)
38. Показати зв'язок логічного ідеалізму та науки (можливо на матеріалі ідей «Логіко-філософського трактату» Л.Вітгенштейна)
39. Схарактеризувати філософсько-теоретичні передумови постпозитивізму в науці
40. Схарактеризувати неоматеріалізм і переосмислення категорії матеріального
41. Розкрити моральнісний смисл науки щодо відповідальності людини за наслідки свого вибору
42. Навести глобальні проблеми сучасності та показати можливості наукового підходу в їх розумінні та пошуках рішень
43. Розкрити поняття простору та його філософські підвалини
44. Виявити зв'язок категорії простору з онтологічними розвідками філософії
45. Розкрити екзистенціальну природу категорії часу та порядкування часом

Модуль 2

46. Показати, в який спосіб взаємодіють епістемний та інституціональний виміри науки
47. Сформулювати визначення науки (якщо запозичене – дати інтерпретацію)
48. Дати аналіз теоретичних уявлень про суб'єкта наукового пізнання – в історичному минулому та в сучасному світі. Показати основну відмінність
49. Схарактеризувати наукове дослідження як комплексний проект
50. Окреслити позиції власного наукового дослідження. Що саме в ньому має цікавити науковий загал? Наскільки широкий?
51. Сформулювати поняття наукової новизни
52. Розкрити теоретичне уявлення про відкриття і творчість у науці
53. Показати проблемний характер уявлень про відкриття і творчість у науці
54. Схарактеризувати науку як місію відкриття законів природи

- 55.Окреслити процес постановки наукової проблеми, задачі.
- 56.Дати аналіз поняття «мета дослідження», навести приклади
- 57.Розкрити поняття гіпотези, навести приклади
- 58.Схарактеризувати специфіку наукового дискурсу та умовиводів
- 59.Сформулювати поняття теорії, показати різницю між умовиводом і теорією
- 60.Схарактеризувати особливості наукової аргументації
- 61.Навести типологію методів у науці.
- 62.Розкрити відмінності між емпіричними й теоретичними методами дослідження. Навести приклади різноманітних методів
- 63.Показати роль філософсько-теоретичних процедур у формулюванні методології власного наукового дослідження
- 64.Показати дієвість кожного з чотирьох законів логіки в науковому дослідженні
- 65.Розкрити суть проблеми авторства в науці
- 66.Окреслити поняття авторського права та інтелектуальної власності
- 67.Дати визначення проблеми відповідно до специфіки наукового пізнання
- 68.Окреслити співвідношення природничо-наукового знання та математичного мислення
- 69.Окреслити співвідношення філософського та математичного мислення
- 70.Показати лінію еволюції математичного апарату науки від числового символізму до математико-статистичних методів
- 71.Розкрити специфіку математико-статистичних методів, навести приклади (або показати перспективи) їх використання у власному дисертаційному дослідженні
- 72.Окреслити специфіку понять розвитку та еволюції. Показати еволюційний характер наукового поступу
- 73.Розкрити взаємозв'язок наукового пізнання та технічного прогресу
- 74.Розкрити поняття наукової революції за Т.Куном
- 75.Дати аналіз структури наукових революцій
- 76.Роз'яснити відмінність між парадигмальними та непарадигмальними проблемами та теоріями
- 77.Схарактеризувати специфіку кризових ситуацій у поступі науки.
- 78.Окреслити вірогідні конструктивні та деструктивні наслідки кризових ситуацій у науково-дослідній діяльності соціуму
- 79.Розкрити чинники й передумови методологічної кризи природничого знання на початку ХХ ст.
- 80.Дати інтерпретацію проблеми матеріального в світлі енергетично-інформаційної картини реальності
- 81.Показати розвиток уявлень про матерію, поле, речовину у фізичних науках

82. Висвітлити підвалини філософського ірраціоналізму та його вплив на методологію наукового пізнання
83. Показати взаємозв'язок ірраціональної тенденції початку ХХ ст. і зародження неklasичної раціональності
84. Окреслити специфіку постнеklasичної доби в непарадигмальному розвитку науки
85. Висвітлити взаємодію нового й старого в поступі науки.
86. Розкрити смисл проблеми «розуму, що хибить», і її інтерпретацію в критичних ідеях П.Фейєрабенда
87. Висвітлити специфіку наукової футурології (на матеріалі ідей В.Вернадського, К.Ціолковського, Т.Лірі, інших феноменів наукової прогностики за вибором)
88. Показати зв'язок наукової футурології та глобальних екологічних проблем
89. Розкрити зміст учення В.Вернадського про ноосферу
90. Розкрити теоретичне уявлення про штучний інтелект і перспективи його розвитку

Підсумковий контроль успішності проводиться з метою оцінки результатів навчання на завершальному етапі, проводиться у формі іспиту.

Відповідь на теоретичне питання оцінюється за критеріями досягнення нормативних результатів навчання. Основними вимогами є розуміння ідей та положень філософії науки, здатність вичерпно та аргументовано викласти ці ідей та положення, висловити та обґрунтувати свою власну позицію з питань, що розглядаються в ході вивчення дисципліни.

Критерії оцінювання знань здобувачів за результатами складання іспиту (оцінюється від 0 до 30 балів):

25-30 балів – в повному обсязі здобувач володіє навчальним матеріалом, глибоко та всебічно розкрив зміст теоретичного питання;

20-24 бали – достатньо повно володіє навчальним матеріалом, в основному розкрито зміст теоретичного питання. При наданні відповіді на деякі питання не вистачає достатньої глибини та аргументації, при цьому є несуттєві неточності та незначні помилки.;

15-20 балів – в цілому володіє навчальним матеріалом, але без глибокого всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, допускаючи при цьому суттєві помилки.;

7-14 балів – не в повному обсязі володіє навчальним матеріалом. Недостатньо розкрито зміст теоретичних питань;

1-6 балів – частково володіє навчальним матеріалом, відповіді розмиті, допущено логічні помилки;

0 балів – не володіє навчальним матеріалом і не в змозі його викласти, не виявляє розуміння теоретичних питань.

Перелік теоретичних питань для підготовки до іспиту:

1. Схарактеризувати специфіку філософсько-теоретичної діяльності
2. Розкрити особливості софійного та епістемного типів філософії та їх взаємозв'язок із науковою методологією
3. Дати аналіз проблеми методу у філософії
4. Обґрунтовано розкрити співвідношення понять методу, методики, методології
5. Дати аналіз взаємовідношення філософії та науки
6. Сформулювати й обґрунтувати власну позицію щодо наукового статусу філософії
7. Схарактеризувати роль ранньогрецької натурфілософії у теоретичних розшуваннях сучасних природничих наук
8. Висловити власну позицію щодо специфіки інтелекту й природи раціональності (в опорі на еволюційну епістемологію М. Р'юза чи інші ідеї, за вибором здобувача)
9. Назвати парадигми раціональності та коротко схарактеризувати їх
10. Визначити наукові парадигми за В.Стьопіним. Розкрити зв'язок наукових парадигм із типологією прогресу
11. Дати визначення раціоналізму та схарактеризувати раціоналістичний світогляд, його роль у розвитку науки та наслідки абсолютизації
12. Розкрити смисл методологічної кризи наук у сучасну добу
13. Схарактеризувати ірраціоналізм у філософії науки, його динаміку
14. Розкрити природу й особливості ненаукових форм пізнання світу
15. Дати аналіз непарадигмальних явищ розвитку науки (за власним вибором)
16. Дати характеристику хаотології та її походження
17. Показати динаміку образу філософії в науково-теоретичній думці
18. Дати аналіз метафори «кінця філософії» Ф.Фукуями
19. Схарактеризувати основні операції мислення
20. Розкрити роль теорії інформації у сучасній філософії
21. Схарактеризувати вплив інформаційних технологій на стан ментальних ресурсів науки
22. Схарактеризувати особливості організації наукового пошуку (можлива орієнтація здобувача на власний досвід планування та організації дослідження)
23. Провести диференціальний аналіз культурно-історичного поступу філософії та науки

24. Розкрити відмінності між природничими, технічними, соціальними, гуманітарними науками
25. Розкрити специфіку філософії в аспекті генези наук
26. Провести диференціацію теоретичної та практичної філософії
27. Схарактеризувати зв'язок поступу науки з появою «основного питання» філософії
28. Розкрити соціально-економічні та духовно-теоретичні передумови виникнення та розвитку науки
29. Розкрити зміст понять «картина світу» та «образ світу», показати їх антропогенну специфіку та техногенні модифікації
30. Показати паралелізм антропоїдних образів світу на матеріалі явищ культури
31. Розкрити логіко-теоретичний смисл уявлень про розвиток
32. Навести основні моделі розвитку, що існують у сучасному науковому вжитку
33. Розкрити специфіку діалектичного методу і його роль у сучасній науці
34. Розкрити специфіку синергетики та її зв'язок із загальною теорією систем
35. Показати взаємозв'язок тенденцій диференціації й інтеграції наукового пізнання
36. Сформулювати антропний принцип і показати його роль у постнекласичній науці
37. Розкрити основну тенденцію нового поєднання науки та філософії щодо проблеми об'єктивності знання (на матеріалі ідей С.Кріпке, Д.Чалмерса, та ін., за вибором здобувача)
38. Показати зв'язок логічного ідеалізму та науки (можливо на матеріалі ідей «Логіко-філософського трактату» Л.Вітгенштейна)
39. Схарактеризувати філософсько-теоретичні передумови постпозитивізму в науці
40. Схарактеризувати неоматеріалізм і переосмислення категорії матеріального
41. Розкрити моральнісний смисл науки щодо відповідальності людини за наслідки свого вибору
42. Навести глобальні проблеми сучасності та показати можливості наукового підходу в їх розумінні та пошуках рішень
43. Розкрити поняття простору та його філософські підвалини
44. Виявити зв'язок категорії простору з онтологічними розвідками філософії

45. Розкрити екзистенціальну природу категорії часу та порядкування часом
46. Показати, в який спосіб взаємодіють епістемний та інституціональний виміри науки
47. Сформулювати визначення науки (якщо запозичене – дати інтерпретацію)
48. Дати аналіз теоретичних уявлень про суб'єкта наукового пізнання – в історичному минулому та в сучасному світі. Показати основну відмінність
49. Схарактеризувати наукове дослідження як комплексний проект
50. Окреслити позиції власного наукового дослідження. Що саме в ньому має цікавити науковий загал? Наскільки широкий?
51. Сформулювати поняття наукової новизни
52. Розкрити теоретичне уявлення про відкриття і творчість у науці
53. Показати проблемний характер уявлень про відкриття і творчість у науці
54. Схарактеризувати науку як місію відкриття законів природи
55. Окреслити процес постановки наукової проблеми, задачі.
56. Дати аналіз поняття «мета дослідження», навести приклади
57. Розкрити поняття гіпотези, навести приклади
58. Схарактеризувати специфіку наукового дискурсу та умовиводів
59. Сформулювати поняття теорії, показати різницю між умовиводом і теорією
60. Схарактеризувати особливості наукової аргументації
61. Навести типологію методів у науці.
62. Розкрити відмінності між емпіричними й теоретичними методами дослідження. Навести приклади різноманітних методів
63. Показати роль філософсько-теоретичних процедур у формулюванні методології власного наукового дослідження
64. Показати дієвість кожного з чотирьох законів логіки в науковому дослідженні
65. Розкрити суть проблеми авторства в науці
66. Окреслити поняття авторського права та інтелектуальної власності
67. Дати визначення проблеми відповідно до специфіки наукового пізнання
68. Окреслити співвідношення природничо-наукового знання та математичного мислення
69. Окреслити співвідношення філософського та математичного мислення

70. Показати лінію еволюції математичного апарату науки від числового символізму до математико-статистичних методів
71. Розкрити специфіку математико-статистичних методів, навести приклади (або показати перспективи) їх використання у власному дисертаційному дослідженні
72. Окреслити специфіку понять розвитку та еволюції. Показати еволюційний характер наукового поступу
73. Розкрити взаємозв'язок наукового пізнання та технічного прогресу
74. Розкрити поняття наукової революції за Т.Куном
75. Дати аналіз структури наукових революцій
76. Роз'яснити відмінність між парадигмальними та непарадигмальними проблемами та теоріями
77. Схарактеризувати специфіку кризових ситуацій у поступі науки.
78. Окреслити вірогідні конструктивні та деструктивні наслідки кризових ситуацій у науково-дослідній діяльності соціуму
79. Розкрити чинники й передумови методологічної кризи природничого знання на початку ХХ ст.
80. Дати інтерпретацію проблеми матеріального в світлі енергетично-інформаційної картини реальності
81. Показати розвиток уявлень про матерію, поле, речовину у фізичних науках
82. Висвітлити підвалини філософського ірраціоналізму та його вплив на методологію наукового пізнання
83. Показати взаємозв'язок ірраціональної тенденції початку ХХ ст. і зародження некласичної раціональності
84. Окреслити специфіку постнекласичної доби в непарадигмальному розвитку науки
85. Висвітлити взаємодію нового й старого в поступі науки.
86. Розкрити смисл проблеми «розуму, що хибить», і її інтерпретацію в критичних ідеях П.Фейєрабенда
87. Висвітлити специфіку наукової футурології (на матеріалі ідей В.Вернадського, К.Ціолковського, Т.Лірі, інших феноменів наукової прогностики за вибором)
88. Показати зв'язок наукової футурології та глобальних екологічних проблем
89. Розкрити зміст учення В.Вернадського про ноосферу
90. Розкрити теоретичне уявлення про штучний інтелект і перспективи його розвитку

Отримані здобувачем бали за накопичувальною 100-бальною шкалою оцінювання знань переводяться у національну шкалу та в рейтингову шкалу ЄКТС згідно з таблицею.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами з навчальної дисципліни

Накопичувальна 100-бальна шкала	Рейтингова шкала ЄКТС	Національна шкала
90–100	A	відмінно
80–89	B	добре
65–79	C	
55–64	D	задовільно
50–54	E	
35–49	FX	незадовільно
0–34	F	

9. Політика викладання навчальної дисципліни

1. Самостійна робота з літературою, в тому числі реферативна, якісна підготовка до семінарських занять та іспиту.

2. Активні намагання формулювати в учбовій аудиторії свою позицію, яка ґрунтується на ознайомленні з позиціями відомих теоретиків. Участь у навчальній дискусії з аргументованими висловлюваннями, умовиводами

3. При відповіді на семінарському занятті здобувач вищої освіти може користуватись лише самостійно підготовленими нотатками.

4. Здобувач вищої освіти має право дізнатися кількість накопичених ним балів у викладача і паралельно рахувати бальні оцінки своєї успішності.

5. Особливості навчальної дисципліни передбачають розлогі аналітичні усні відповіді на питання, потребують здатності міркувати, генерувати ідеї та умовиводи.

Розробник:

Завідувач кафедри соціальних і гуманітарних дисциплін

(підпис)

Олена РЯБІНІНА